

PRO MEMORIA

ZOFIA RĄCZKA (1927–2010)

Urodziła się w Lesznie koło Kutna i tam ukończyła szkołę podstawową. Podczas okupacji pracowała jako robotnica rolna, kontynuując jednocześnie naukę w zakresie szkoły średniej na tajnych kompletach. Od 1945 roku przebywała w Żywcu – tu w Liceum Ogólnokształcącym uzyskuje maturę (1946 r.); w latach 1947–1951 studia historyczne na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Po ukończeniu studiów wraca do Żywca i podejmuje pracę w Archiwum Państwowym; tu opracowała szereg cennych inwentarzy, a właściwie zorganizowała nowoczesną placówkę archiwalną, która od zarania boryka się z kłopotami lokalowymi. Najlepszą okazją dla upamiętnienia Jej pamięci byłoby rozwiązanie kłopotów lokalowych tej placówki. Od 1960 podjęła działalność w Towarzystwie Miłośników Ziemi Żywieckiej; do 1990 r. pełniła funkcję sekretarza Zarządu Głównego TMZZ. Od 1968 r. członek Kolegium redakcyjnego „Karty Groni”; w latach 1990–2005 – redaktor naczelny; od 2006 r. członek zespołu redakcyjnego „Groni”.

Wiele uwagi poświęcała popularyzacji wiedzy o Żywiecczyźnie. Z jej inicjatywy powstało Studium Wiedzy o Żywiecczyźnie; w jego ramach organizowano odczyty na temat historii dotyczącej Żywca i Żywiecczyzny. Była członkiem – założycielem Społecznego Instytutu Historycznego oraz Towarzystwa Naukowego Żywieckiego. Obok działalności organizatorskiej znajdowała czas i energię na prowadzenie własnych badań. Publikowała prócz wydawnictw TMZZ m.in. w „Archeionie”, „Zaraniu Śląskim”, „Małopolskich Studiach Historycznych”. Na łamach „Małopolski” ogłosiła m. in.: Zdzisław Maria Okuljar (t. I), Prekursorzy żywieckiego regionalizmu (t. X), Tradycje regionalne Żywiecczyzny (t. I), „Karta Groni” – regionalne pismo Żywiecczyzny (t.I).

W jej dorobku pisarskim dominowały prace historyczne. Do najważniejszych z nich należy *Żywiec. Rys historyczny od początku miasta do 1939 r.* Przy jej pisaniu korzystała z archiwów słowackich, watykańskich, paryskich i hiszpańskich. Z istotniejszych publikacji wymieńmy:

Hetmani zbójniccy Wojciech i Mateusz Klimczakowie w świetle nowych źródeł, „Zaranie Śląskie”. R. XXIV, 1961, s. 3;

Kilka uwag o dziejach i organizacji Archives Nationales w Paryżu, „Archeion”, XL, 1964;

Archiwalia żywieckie w Archives Nationales w Paryżu, „Małopolskie Studia Historyczne”. R. VIII, 1965, z.1/2;

Żywieckie archiwum Komorowskich, Wielopolskich i Habsburgów i jego losy, „Archeion”, XLVII;

Początki przemysłu papierniczego na Żywiecczyźnie, „Przegląd Papierniczy”, 1966, nr 2;

Listopad 1918 r. w Żywiecczyźnie, „Karta Groni”, XVI, 1991;

Kilka uwag o bielskiej linii Sułkowskich oraz dzieje jej archiwum, „Karta Groni”, XVI, 1991;

Franciszek Augustin, kronikarz żywiecki, „Gronie”, 2007, nr III;

Rudza – tajemnicza osada średniowieczna, „Gronie”, 2008, nr V;

Jan Spytek Komorowski, mecenas żywieckiego renesansu, „Gronie”, 2008, nr VI.

Wspomnieć też trzeba jej przewodniki: *Przewodnik po zamku i parku żywieckim* (1993), *Przewodnik po kościołach żywieckich* (1992), a także 2 tomiki poezji (*Kiedy maluję* – 2000, *Po której orbicie krążysz* – 2002).

W 2010 r. Towarzystwo Miłośników Ziemi Żywieckiej wydało 3 rozszerzone wydanie rysu historycznego Żywca, uzupełnionego *Rysem historycznym Zabłocia od powstania osady do 1950 r.* (czyli do włączenia tej gminy do Żywca). Niestety autorka tej publikacji nie mogła się już cieszyć z tej edycji.

Była uznanym badaczem regionu żywieckiego. Wielkość jej dorobku badawczo-wydawniczego nie można mierzyć tylko ilością publikacji. Swą wiedzą chętnie dzieliła się ze wszystkimi zainteresowanymi przeszłością ziemi żywieckiej. Wiedzą o tym liczni magistranci i doktoranci ci, którzy korzystali z Jej wiedzy. W ostatnich latach współpracowała z wydawcami *Kroniki żywieckiej* Franciszka Augustina, będącej kontynuacją powszechnie znanego *Dziejopisu żywieckiego* Andrzeja Komonieckiego. Dzięki swej mrówczej pracy Zofia Rączka zajęła trwałe miejsce w żywieckiej historiografii.

Zmarła w Żywcu i pochowana została na cmentarzu w Zabłociu. Przyjaciele z Towarzystwa Miłośników Ziemi Żywieckiej żegnając ją podkreślali jej pracowitość, fascynującą osobowość, skromność.

Sylwester Dziki